

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روانشناسی و مشاوره در بحران

تألیف: دکتر محمدرضا بردیده

استاد یار دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

سرشناسه	: بر دیده، محمدرضا/۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور	: روانشناسی و مشاوره در بحران/ دکتر محمدرضا بر دیده
مشخصات نشر	: گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	: ۲۶۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۴۲۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: مدیریت بحران - بلاها - جنبه‌های روان‌شناسی
ردبندی - کنگره	: ۱۳۹۴ ب ۳۶/۹ HD۴۹
رده - دی‌یوبی	: ۶۵۸/۴۰۵۶
شماره ثبت‌نشانی ملی	: ۳۹۷۷۴۳۹

روانشناسی و مشاوره در بحران

تألیف: دکتر محمد رضا بر دیده

ویراستار: ویدا یوسفی

گردآوری مطالب: مریم یقینی

تایپ: شقایق کاویانی - شهره کاویانی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۴

قطع: وزیری

شمارگان: ۵۰۰

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۴۲۱-۲ ISBN:

چاپ و نشر: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع)، ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail.com

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

پیشگفتار:

یکی از هنرهای خداوند متعال در خلق جهان هستی وجود چالش ها و بحرانها در زندگی بشر و از طرف دیگر توانمندیهای بشر برای برخورد با این چالش هاست.

« بحران » در طول تاریخ به صورتهای گوناگون گریبانگیر کلیه جوامع بشری بوده است و این بحرانها گاه جنبه ی طبیعی داشته و یا اغلب به صورتهای مختلف ساخته ی دست خود بشر بوده است.

آنچه مسلم است تجارب گرانبهای دستاوردهای بشری پیرامون پیشگیری، مواجهه و بازسازی در واقع بحرانی خود یک تمدن است و موجب اعتلای بشریت می گردد. به طوری که در حال حاضر سعی از بهترین ملاک

برای یک جامعه تمدن « مدیریت بحران » است.

علیرغم پیشرفتهای علم پیرامون مداخله در بحران هنوز بشر امروزی در پیشگیری و حل بسیاری از بحرانها ناتوان است و با وجود این که در بحران بروز بحران می شود. در علوم تجربی و علوم پایه پژوهشهای متعددی پیرامون اکتشاف علل بروز بحرانهایی مثل زلزله، سیل، رانش زمین، سونامی، طوفان و سایر بحرانهای طبیعی صورت پذیرفته است که ماحصل این پژوهشها در پیشگیری یا مداخله ی این بحرانها، مفید اما ناکافی بوده است.

به غیر از وقوع بحرانهای طبیعی پیامدهای انسانی آن بسیار گسترده و کال ساز بوده و بشر را در تنگنا قرار داده است.

که در اینجا کارایی علوم انسانی بیش از پیش حائز توجه و اهمیت است. به خصوص علوم چون جامعه شناسی و روانشناسی، که در مجموع تمامی این علوم اصول مدیریت بحران را شکل می دهند.

روانشناسی نسبت به سایر علوم جوان تر است و مداخلات روانشناختی در پیامدهای انسانی بحران، گرچه بسیار ضروری است اما در ابتدای راه قرار دارد.

وقتی در چند دهه ی اخیر به وقوع رخدادهای بحرانی اعم از طبیعی (مثل سیل و زلزله) و اجتماعی و بشر ساخته (مثل جنگ، طلاق، بزهکاری، بیکاری، ورشکستگی و غیره) در

کشور خودمان می‌نگریم، آمار و ارقام نشان می‌دهد که ایران جزء ده کشور اول دنیا پیرامون وقوع بحران قرار دارد. بنابراین پیامدهای انسانی آن یکی از مهمترین چالش‌های کشور ماست. و نیاز به مداخلات روانشناختی، کاملاً محسوس و غیر قابل انکار است و همانطور که گفته شد مشاوره و مداخلات روانشناختی در این زمینه در اول راه قرار دارد و کمبود نیروهای متخصص در این حیطه بیش از پیش نمایان است. مؤلف خود در هنگام وقوع زلزله دلخراش بم‌بعنوان روانشناس و مشاور در مداخلات شرکت کرد و چون تجربه‌ای قبل از آن در این حیطه نزد حقیر و همکارانم وجود نداشت در ابتدای کار کاملاً بی‌برنامه و مبہوت بودیم و بصورت گسسته و خطا به مداخله می‌پرداختیم بعنوان مثال می‌دانستیم بازی برای هر کودکی جذاب است بنابراین کودکان را به صورت بازی مشغول می‌کردیم و پس از این تجربه گرانبها علاقه مند به پژوهش در این حیطه شدم.

چند سال پیش با ایجاد رشته مشاوره با گرایش توانبخشی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های کشور به تدریس در درس «مشاوره بحران» پرداختم و متأسفانه هیچگونه منبعی که سر فصل این درس را پوشش دهد، رکتر وجود نداشت، لذا انگیزه تالیف این کتاب را دامن زد.

کتابی که هم سر فصلهای این درس را پوشش دهد و هم بتواند به مداخلات روانشناختی در بحران برای روانشناسان و مشاوران مفید باشد.

امیدوارم تلاش حقیر و همکارانم به جامعه‌ی علمی کشور کمک نماید و مطالعه این اثر برای مداخله در پیامدهای انسانی بحران راهنمای خوبی باشد.

درواقع بحرانهای مختلف، عدم کفایت در مداخله زود هنگام و بهنگام موجب می‌شود که بحران تبدیل به فاجعه گردد، لذا یکی از وظائف مهم مسئولین داشتن آگاهی و آمادگی برای مداخلات چند وجهی است. که امیدوارم این اثر بتواند در این راستا به مسئولین در تربیت افراد متخصص کمک نماید.

در خاتمه لازم می دانم از کمکهای همکاران محترم مخصوصاً خانمها (ویدا یوسفی^۱،
مریم یقینی^۲، شقایق کاویانی^۳ و شهره کاویانی^۴ تشکر نمایم.
و همچنین از حمایتهای حوزه پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد و مدیریت
محترم و فرهیخته ی انتشارات نوروزی نیز صمیمانه سپاسگزاری می نمایم و از خدای متعال،
پیشرفت، سلامتی و کامیابی تمام هموطنان عزیزم را مسألت می کنم.

دکتر محمد رضا بردیده

^۱ استاد یار دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

^۱ کارشناسی ارشد مشاوره توانبخشی و آموزگار نابینایان
^۲ کارشناسی ارشد علوم تربیتی و مدیر آموزشگاه استثنایی اکسیر
^۳ کارشناسی ارشد مشاوره توانبخشی و مشاور
^۴ کارشناسی روانشناسی عمومی

۱	فصل اول: تعاریف و تاریخچه
۲	بحران چیست؟
۲	تعاریف بحران:
۷	چارچوب نظری
۸	مدیریت بحران
۸	معنای (بحران) در گفتمان قرآنی
۹	تحلیل لغوی بحران در قرآن کریم
۱۹	انواع بحران:
۲۱	تاریخچه مداخله در بحران:
۲۲	تاریخچه مداخله رسمی بحران در ایران:
۲۴	کارگروه های تخصصی جهت مداخله بحران در ایران
۲۵	تاریخچه مداخلات رسمی بحران در سایر نقاط جهان:
۲۷	کمیته عالی چهارچوب همکاریهای سازمان ملل متحد
۲۸	مشاوره در بحران
۲۸	تعریف مشاوره بحران
۲۹	اصول کلی مداخله در بحران
۲۹	بحران های روان شناختی:
۳۰	نظریه بحران های روان شناختی
۳۱	اهداف مداخله در بحران روان شناختی
۳۱	مهارت های مشاوره در بلایا:
۳۲	پیشنادهائی برای مشاوران:
۳۳	حل مشکل

۳۵	فصل دوم: بحرانهای رشدی و تحولی
۳۶	پیشینه بررسی بحرانهای رشدی و تحولی
۳۷	مراحل رشدی تحول روانی اجتماعی از دید اریکسون

۳۸	بحران کودکی:
۴۰	بحران نوجوانی:
۴۱	بحران هویت:
۴۴	بحران بزرگسالی:
۴۴	بحران میانسالی
۴۶	بحران پیری

فصل سوم: بحرانهای اجتماعی

۴۷	بحرانهای اجتماعی:
۴۸	بحران جنگ
۴۹	ریشه‌شناسی واژه - جنگ
۴۹	تاریخچه
۵۰	قشرهای آسیب پذیر از جنگ
۵۲	تأثیرات فراگیر جنگ:
۵۲	آثار روانی جنگ:
۵۳	نقش مشاور در جنگ:
۵۴	بحران زندان:
۶۰	نقش ستاد اداره مراقبت بعد از خروج
۶۱	تاریخچه اجمالی در زمینه طلاق
۶۱	تعریف طلاق:
۶۲	انواع طلاق:
۶۳	پیامدهای طلاق:
۶۳	آثار روانی طلاق بر زوجین
۶۴	تأثیر طلاق روی فرزندان:
۶۶	نقش مشاوره قبل از ازدواج در پیشگیری از طلاق
۶۹	بحران خودکشی:
۶۹	تعاریف و تاریخچه مطالعات خودکشی
۷۱	چه چیزی منجر به بحران خودکشی می‌شود؟

۷۱	آثار روانی خودکشی:
۷۲	چرا برخی از مردم خودکشی می کنند؟
۷۲	علائم خودکشی:
۷۴	باورهای غلط و حقایق راجع به خودکشی
۷۵	عوامل تاثیرگذار در خودکشی
۸۱	علل خودکشی از نظر اجتماعی
۸۱	علل خودکشی از نظر روانشناسی
۸۱	خصوصیات مشترک خودکشی ها:
۸۲	انواع خودکشی:
۸۲	روش های خودکشی
۸۳	تأثیر خودکشی بر خانواده
۸۳	نقش مشاور در بحران خودکشی
۸۴	مداخله و پیشگیری از خودکشی
۸۵	بحران اعتیاد و سوء مصرف مواد
۸۶	تاریخچه مصرف مواد مخدر
۸۷	علل گرایش به مواد مخدر
۹۰	اختلالات ناشی از مصرف مواد
۹۱	داروهای روان گردان :
۹۱	نشانه های وابستگی به مواد:
۹۲	سوء مصرف دارو (مواد)
۹۲	علائم تشخیص وابستگی به دارو
۹۲	مراحل وابستگی به مواد:
۹۳	تأثیر اعتیاد بر خانواده و نهاد های اجرایی:
۹۴	تأثیر بحران اعتیاد از جنبه ی اجتماعی
۹۵	مداخلات پزشکی:
۹۷	مداخلات تغذیه ای و ورزشی
۹۷	مزیت های ورزش در درمان اعتیاد:
۹۸	بحران دختران فراری:

- ۹۹ متوسط سن دختران فراری در ایران:
- ۱۰۰ نگاهی به علل و پیامدهای فرار دختران از منزل
- ۱۰۵ تبیین عوامل مؤثر در فرار دختران از منزل
- ۱۰۵ شخصیهای ضد اجتماعی
- ۱۰۵ شخصیهای خود شیفته:
- ۱۰۶ شخصیت هیستریونیک (نمایشی):
- ۱۱۳ نقش مراکز مشاوره در فرار دختران از منزل
- ۱۱۴ پیشنهادها:
- ۱۱۶ بحران روسپیگری
- ۱۱۷ -روسیگری در قوانین ایران
- ۱۱۸ طبقه بندی زنان روسپی
- ۱۱۹ -عوامل مؤثر در ارتداد به روسپیگری
- ۱۲۰ -پیامدهای روسپیگری
- ۱۲۰ -عوارض روسپیگری در جامعه
- ۱۲۱ -لزوم مداخله در بحران روسپیگری
- ۱۲۱ -بازپروری و توان بخشی روسپیان
- ۱۲۲ بحران تکدی گری
- ۱۲۴ پیامدهای تکدی گری:
- ۱۲۵ دلایل افزایش تکدی گری کودکان
- ۱۲۷ بحران کودکان کار و خیابانی
- ۱۲۸ تعریف کودکان خیابانی
- ۱۳۱ کودکان بد سرپرست
- ۱۳۲ کودکان بی سرپرست
- ۱۳۵ راهکارهایی مداخله در بحران کودکان خیابانی
- ۱۳۷ مداخلات روانشناختی در کودک آزاری
- ۱۳۸ مرکز مداخله در بحران فردی، خانوادگی و اجتماعی:
- ۱۴۱ بحرانهای مالی و ورشکستگی
- ۱۴۲ بحران بیکاری

- ۱۴۲ انواع بیکاری
- ۱۴۴ تبعات بیکاری و رابطه بیکاران با سایر بحران های اجتماعی
- ۱۴۴ مداخلات لازم برای بحران بیکاری
- ۱۴۵ راهکارهای کاهش بیکاری در کوتاه مدت
- ۱۴۶ راهکارهای کاهش بیکاری در بلندمدت
- ۱۴۸ نقش مشاور برای ایجاد اشتغال و معضل بیکاری
- ۱۴۹ بحران بزهکاری:
- ۱۴۹ علت بزهکاری
- ۱۵۰ عوامل موثر در بزهکاری کودکان
- ۱۵۱ ویژگی های شخصیتی افراد بزهکار:
- ۱۵۲ مفاهیم نظری در بزهکاری
- ۱۵۸ مداخلات و پیشگیری
- ۱۵۹ پیشگیری سطح اول: ایجاد یک محیط سالم
- ۱۶۰ پیشگیری سطح دوم: کاهش عوامل خطرزا
- ۱۶۰ پیشگیری سطح سوم: کنترل موقعیت خطر
- ۱۶۱ راهبردهای پیشگیری از بزهکاری
- ۱۶۲ نتیجه گیری:

- ۱۶۳ **فصل چهارم: بحرانهای طبیعی**
- ۱۶۴ بحرانهای طبیعی
- ۱۶۴ بحران سیل
- ۱۶۵ مهم ترین خسارات سیل
- ۱۶۵ توصیه های قبل از بروز سیل
- ۱۶۶ توصیه های زمان بروز سیل
- ۱۶۶ نکات ایمنی پس از وقوع سیل
- ۱۶۷ بحران زلزله
- ۱۶۸ عوارض و نشانه های روانی زلزله زدگان
- ۱۶۹ بحران آتشفشان

۱۷۰	بحران سونامی
۱۷۱	بحران طوفان
۱۷۳	بحران بهمن
۱۷۳	مداخلات روانشناختی در بحرانهای طبیعی
۱۷۶	مشاوره در بحرانهای طبیعی
۱۷۶	ملزومات مشاوره در بحرانهای طبیعی
۱۷۷	ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی
۱۷۸	اقدامات اجتماع محور
۱۷۸	انتخاب محاور
۱۷۹	تحلیل وضعیت و تهیه نيمرخ اجتماع محلی
۱۷۹	اطلاع رسانی
۱۸۰	اقدامات اعتماد ساز
۱۸۰	سازمان یابی اجتماع
۱۸۱	بانک اطلاعاتی و سیستم ارجاع
۱۸۱	برنامه ریزی اجتماعی
۱۸۱	تهیه و ارائه گزارش
۱۸۲	پیگیری
۱۸۴	مشاوره گروهی در کودکان آسیب دیده
۱۸۴	اصول حمایت روانی، اجتماعی در بلایا
۱۸۵	برنامه بهداشت روان در بلایا
۱۸۶	جمع بندی و نتیجه گیری

فصل پنجم: بحران تولد فرزند معلول در خانواده

۱۸۷	نظام های رویارویی والدین کودکان معلول:
۱۸۹	به چه کودکی معلول گفته میشود...
۱۹۵	کاربرد نظریه ها در مشاوره های روانشناختی

فصل ششم: اختلال تنیدگی پس از سانحه

۱۹۷	علل ایجاد اختلال تنیدگی پس از سانحه
۲۰۴	

۲۰۶	PTSD در کودکان
۲۰۸	نشانه های شناختی
۲۰۹	نشانه های فیزیولوژیایی
۲۰۹	نشانه های رفتاری
۲۱۲	مداخلات درمانی

۲۱۷	فصل هفتم: نقش افراد و نهادهای مداخله گر در بحران
۲۱۸	نقش هلال احمر:
۲۱۸	وظایف:
۲۱۹	نقش انتقال خون:
۲۱۹	نقش اورژانس
۲۲۰	ساختار اورژانس
۲۲۳	نقش بهزیستی:

۲۲۷	فصل هشتم: مدیریت بحران
۲۲۸	مدیریت بحران
۲۳۱	چرخه مدیریت جامع بحران
۲۳۴	ویژگیهای مدیریت بحران:
۲۳۵	مدیریت بحران دانش است یا هنر؟
۲۳۵	مراحل مدیریت بحران
۲۳۷	بحران و ریسکهای مدیریتی:
۲۴۰	حوزه های مدیریت بحران
۲۴۱	تأثیر پیشرفتهای صنعتی در مدیریت بحران
۲۴۶	مدیریت بحران سازمانی
۲۴۷	تعریف بحران سازمانی
۲۵۰	ضرورت مدیریت بحران
۲۵۲	مدیر بحران کیست؟
۲۵۲	تعاریف مدیریت بحران:

۲۵۳	مراحل مدیریت بحران
۲۵۴	اصول مدیریت بحران در قصص انبیاء اولوالعزم نوح، موسی، نبی اکرم
۲۵۴	کلیات
۲۵۴	انتخاب الگوی پیامبران اولوالعزم
۲۵۵	اصول مدیریت بحران حضرت نوح
۲۵۶	تحلیل بحران
۲۵۶	اصول مدیریت بحران
۲۵۸	اصول مدیریت بحران حضرت موسی
۲۵۸	تحلیل بحران
۲۵۸	اصول مدیریت بحران
۲۶۰	اصول مدیریت بحران رسول اکرم
۲۶۰	تحلیل بحران
۲۶۱	اصول مدیریت بحران
۲۶۲	جمع بندی
۲۶۵	منابع: